

“Ο Πλούτος των Πόλεων” του Μίμη Ανδρουλάκη

Η Πόλις επιστρέφει ως πρωταγωνιστής στη μοντέρνα οικονομία. Γνωρίσαμε την πόλη - κράτος των Ελλήνων, την πόλη της Αναγέννησης, τις πόλεις – λιμάνια του ανερχόμενου εμπορικού καπιταλισμού και της πρώιμης παγκόσμιας αγοράς. Πρώτα τη Γένοβα και τη Βενετία, μετά τη Βαρκελώνη, τη Σεβίλη, τη Λισαβόνα, την Αμβέρσα, ύστερα το Άμστερνταμ και το Λονδίνο. Όμως η πόλις, μήτρα της αγοράς και του καπιταλισμού, απορροφάται κατά τον 19^ο αιώνα στην εθνική αγορά, στο έθνος – κράτος. Με την παγκοσμιοποίηση και την αποκέντρωση, την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη χαλάρωση των συνόρων, με την αποβιομηχάνιση και τη δημιουργία μιας οικονομίας της γνώσης και των νέων υπηρεσιών, με τη δημιουργία πόλεων – αστερισμών με άμεση παγκόσμια δικτύωση, αεροπορική και ψηφιακή, η πόλις – περιφέρεια ξεπερνά το μειονέκτημα της μικρής αγοράς και την αδυναμία να αξιοποιήσει την οικονομία κλίμακας και ξαναγίνεται ατμομηχανή της παγκόσμιας οικονομίας. Παγκοσμιόπολις, Glocal, Globocity, Glurbanisation είναι φράσεις – κλειδιά που θα ακούγονται πιο συχνά. Μέσα σε μια γενιά οι κάτοικοι των πόλεων θα διπλασιαστούν. Η πόλις δεν τοποθετείται αποκλειστικά στο πεδίο της ανταλλαγής με την αγροτική ενδοχώρα ή της διανομής και της κατανάλωσης, αλλά και σε εκείνο της παραγωγής νέου κοινωνικού πλούτου. Το αστεακό φαινόμενο μετασχηματίζεται ακόμα μια φορά στην ιστορία καθώς περνούμε στη μεταβιομηχανική κοινωνία. Επιστροφή λοιπόν ή καλύτερα εκ νέου ανακάλυψη της πολιτικής οικονομίας της πόλης;

“Επιχειρηματική” πόλη;

“Επιχειρηματική” πόλη; Ναι, οι Δήμαρχοι, τα δημοτικά συμβούλια πρέπει να υπερβαίνουν την αποξένωσή τους από την οικονομία και να λειτουργούν σαν μια “επιχειρηματική” μονάδα η οποία κινητοποιεί το ανθρώπινο και υλικό κεφάλαιο της πόλης – περιφέρεια για να επιτύχουν το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα σε προστιθέμενη κοινωνική αξία, σε νέο κοινωνικό πλούτο, σε εισοδήματα και απασχόληση, σε ποιότητα ζωής για τους πολίτες τους.

Μπορούμε να συνεχίσουμε να μιλάμε για την πόλη με όρους πολιτικής οικονομίας; Ναι, μπορούμε να αξιολογήσουμε ακόμα και να μετρήσουμε την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα μια πόλης.

Ανταγωνιστική πόλη:

Α! μην πάει το μυαλό σας σε απρόσωπους τεχνοκρατικούς δείκτες.

- Ανταγωνιστική πόλη – περιφέρεια είναι εκείνη στην οποία **οι άνθρωποι αγαπούν να ζούν**, να σπουδάζουν, να εργάζονται, να μεγαλώνουν τα παιδιά τους, να επενδύουν, να κάνουν business, να καινοτομούν, να ψωνίζουν, να διασκεδάζουν, να απολαμβάνουν τη νυχτερινή ζωή, να αγοράζουν σπίτια, να δημιουργούν βιώσιμες κοινότητες, να κάνουν τουρισμό. Η ανταγωνιστικότητα των πόλεων δεν είναι ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος, ό,τι κερδίζει η μια δεν το χάνει υποχρεωτικά η άλλη. Βέβαια μπορεί να υπάρξουν πόλεις κερδισμένες και πόλεις χαμένες σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Ερώτηση εργασίας: Τι γίνεται ανάμεσα σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη; Ηράκλειο και Χανιά;
- Ανταγωνιστική πόλη είναι αυτή που **αφηγείται την ιστορία της**, το μύθο της, ενισχύει την ταυτότητα, τη φήμη της, το διεθνές προφίλ της, ζει το δικό της όνειρο, βιώνει το δικό της παρελθόν – παρόν – μέλλον, δίνει ένα κοινό νόημα στον φαντασιακό κόσμο των κατοίκων της, κεφαλαιοποιεί την αρχιτεκτονική, τα μνημεία, την κουλτούρα, τη μουσική της ακόμα και τη “μεταφυσική” της. Ανταγωνιστική πόλη είναι αυτή που πιστεύει στον εαυτό της. Αν οι Αθηναίοι δεν πιστεύουν στην πόλη τους γιατί να πιστέψουν οι άλλοι σ’ αυτήν;
- Ανταγωνιστική πόλη είναι η πόλη η οποία με την ποιότητα ζωής της, το περιβάλλον της, την ανοιχτότητα, ανεκτικότητα και ελευθεριότητά της γίνεται **πόλη – μαγνήτης για τα ταλέντα**, τους δημιουργικούς ανθρώπους της γνώσης, της καινοτομίας, της επιχειρηματικότητας, της τέχνης, και της ψυχαγωγίας. Στην Ευρώπη, οι ελκυστικές πόλεις στους επενδυτές – επιχειρηματίες πάνε πολύ καλύτερα σ’ όλους τους δείκτες που αναφέρονται στα εισοδήματα, στην απασχόληση, στο περιβάλλον, στην ποιότητα ζωής. Γιατί η Αθήνα είναι εικοστή όγδοη σαν πόλη για business ενώ η Βαρκελώνη

έκτη και το Δουβλίνο δωδέκατο; Γιατί φεύγουν τα ταλέντα από τη Θεσσαλονίκη;

- Ανταγωνιστική πόλη είναι η έξυπνη πόλη. **Smart City** και **Ideopolis** του 21^{ου} αιώνα είναι το σλόγκαν από το Δουβλίνο και το Ελσίνκι μέχρι την Βαρκελώνη, τη Σαγκάη, τη Σιγκαπούρη, το Σαν Φρανσίσκο. Συγκέντρωση Πανεπιστημίων με υψηλά στάνταρτ, ερευνητικών κέντρων, καινοτόμων επιχειρήσεων, διαβίου εκπαίδευση, νέες ιδέες, πατέντες, εξωστρέφεια και περιρρέουσα ατμόσφαιρα δημιουργίας και πρωτοβουλίας. Αυτά κάνουν τη διαφορά και εξηγούν κατά 40% τις κατά κεφαλήν αποκλίσεις εισοδήματος ανάμεσα στις πόλεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα δύο τρίτα του αναπτυξιακού αποτελέσματος του ανθρώπινου κεφαλαίου των πόλεων οφείλονται στην αυξημένη παραγωγικότητα των ανθρώπων και το υπόλοιπο στην ανάπτυξη της ποιότητας ζωής. Η αύξηση στους μισθούς και στις αξίες των κατοικιών είναι πολύ υψηλότερη στις πόλεις με πολύ μεγάλες συγκεντρώσεις κατοίκων με ανώτερη εκπαίδευση. Δύο παρατηρήσεις με ιδιαίτερο ελληνικό ενδιαφέρον. Η παραγωγικότητα μιας πόλης ή χώρας δεν πάει το ίδιο καλά όταν ο αριθμός των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επεκτείνεται αλόγιστα πέρα από εκείνο το όριο που οδηγεί στην υποχρηματοδότηση και στον διασκορπισμό των διαθέσιμων ανθρώπινων και υλικών πόρων και κατά συνέπεια στην υποβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Επίσης, οι κρατικοδίαιτες πόλεις, με ισχυρή εξάρτηση από τη δημόσια απασχόληση και τη δημόσια δαπάνη μεσο – μακροπρόθεσμα αποκλίνουν στο επίπεδο ευημερίας.
- Ανταγωνιστική πόλη δεν υπάρχει χωρίς **οικονομική διαφοροποίηση**. Η εξαρτημένη πόλη από έναν και μόνο τομέα είναι ευάλωτη. Το Τουρίνο, η πόλη των αυτοκινήτων, επέζησε και άνθησε γιατί ανέπτυξε εξειδίκευση και ποικιλία. Το Ηράκλειο, η εξωστρεφής Κρήτη γενικότερα μπορεί να συνδυάσει ένα θύλακα γνώσης, τεχνολογικής και ιατρικής καινοτομίας, μια μικρή εξειδικευμένη Medicon Valley με τον τουρισμό, την παραθεριστική κατοικία σε ευρωπαϊκό επίπεδο, και με την παραγωγή τροφίμων ποιότητας. Αεροδρόμιο, λιμάνι, σιδηρόδρομος, μεγάλοι οδικοί άξονες, η Θεσσαλονίκη μπορεί να γίνει εκτός των άλλων διεθνές κέντρο logistics για σύγχρονες εμπορευματομεταφορές στα Βαλκάνια και την ανατολική Ευρώπη.

- Οι πιο ανταγωνιστικές πόλεις δημιουργούν τις **βιώσιμες δυναμικές κοινότητες** ανθρώπων. Αντίθετα η ανταγωνιστική πόλη δεν έχει διάρκεια δίχως τη διάχυση της ευημερίας και την κοινωνική συνοχή. Πάση θυσία πρέπει να σηκώσουμε, να κρατήσουμε στη ζωή μια περιοχή της που πάει να βυθιστεί στην φτώχεια, την εγκατάλειψη και την εγκληματικότητα. Έχουμε δει όμως από το Μπρόνξ μέχρι τα μπανλιέ του Παρισιού πως ο πόλεμος εναντίον της φτώχειας κατέληξε σε παγίδα στη φτώχεια. Όχι λοιπόν στη γκετοποιημένη δημοτική εργατική κατοικία, όχι σε εγγυημένα εισοδήματα δίχως προϋποθέσεις που δημιουργούν αντικίνητρα στην κατάρτιση και απασχόληση, θεσμοθετούν την εξάρτηση, γενικεύουν το πτωχοκομείο. Δεν πετάμε λεφτά δεξιά και αριστερά σε λάθος χέρια. Γνώση, ασφάλιση, δουλειά σ' όσους μπορούν, ισχυρή εξατομικευμένη υποστήριξη σ' όσους πράγματι δεν μπορούν. Ενισχύουμε με αποτελεσματικές παρεμβάσεις όλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα μιας υποβαθμισμένης περιοχής (χαμηλές τιμές ακινήτων, υποδομές, ελεύθερους χώρους, άφθονη εργασία, τοπική ζήτηση κ.λ.π) και τα μετατρέπουμε σε πραγματικές ευκαιρίες για βιώσιμες δουλειές, επικερδείς επιχειρήσεις που δίνουν απασχόληση και φορολογικά έσοδα και σε κίνητρα για να επιστρέψουν οι ιδιοκτήτες των κατοικιών και να δημιουργηθούν νέοι. Να μην ξεχνούμε ποτέ σ' αυτή τη θεματολογία το ελληνικό θαύμα της γενικευμένης ιδιόκτητης κατοικίας.

Ο Μετασχηματισμός της Πόλης

- Μπορούμε σχετικά γρήγορα να **μετασχηματίσουμε, να αναδομήσουμε** τις πόλεις μας; Από πού θα αρχίσει το business plan μιας εμπνευσμένης δημοτικής διακυβέρνησης; Ποιους βασικούς κρίκους θα τραβήξουμε για να κινηθεί μόνη της η αλυσίδα, για να γίνει "επιδημία" η αλλαγή, η καινοτομία; Ένα όνειρο για την πόλη δεν σημαίνει μια φαραωνική υπερκατασκευή, ένα ξένο κουστούμι που θα της φορέσει απ' έξω και από πάνω ο μεγάλος αρχιτέκτονας. Το σχέδιο αναδόμησης της πόλης πρέπει να υπολογίζει πως οι άνθρωποι κτίζουν τις ζωές τους, δημιουργούν το περιβάλλον τους, επικοινωνούν, δουλεύουν, παίζουν. Ξεκινούμε απ' αυτό που έχουμε, από εκεί όπου οι ευκαιρίες είναι έτοιμες, χειροπιαστές, από εκεί που θα έχουμε το μέγιστο πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα, από εκεί που θα ξεσηκώσουμε τον τοπικό ενθουσιασμό και την αγάπη των κατοίκων.

Η στρατηγική κίνηση στη γκριζα Βαρκελώνη που έγινε πόλη – μοντέλο ήταν το άνοιγμα του μετώπου της πόλης προς τη θάλασσα. Προηγήθηκε η αναγέννηση στις γειτονιές με μεγάλες, μικρές και πολύ μικρές παρεμβάσεις έτσι ώστε η πόλη να ολοκληρώνεται και να ενσωματώνει τις περιθωριακές της γειτονιές. “Η ποιότητα του ανοιχτού χώρου είναι το παν” διακήρυξε ο αρχιτέκτονας της ο Josep Acebillo. Η οικονομική ύφεση και η έλλειψη κεφαλαίων για ιδιωτική ανοικοδόμηση έριξαν τις τιμές της γης και διευκόλυναν τις μαζικές εξαγορές και τη δημιουργία μεγάλων ανοιχτών δημόσιων χώρων. Στο Μπέρμιγχαμ το κλειδί ήταν η αναγέννηση του εμπορικού κέντρου, το Bullring. Στο Μπρίστολ και το Λίβερπουλ ο μετασχηματισμός της πόλης ξεκίνησε από τις αποβάθρες, τα παλιά docklands. Στο Ηράκλειο το άνοιγμα της μεσαιωνικής πόλης στην θάλασσα, η πεζοδρόμηση της παλιάς πόλης, οι περιφερειακοί λεωφόροι. Στη μεταΟλυμπιακή Αθήνα με τις νέες υποδομές ποιες είναι οι επόμενες στρατηγικές κινήσεις που θα ολοκληρώσουν λειτουργικά μια πολυκεντρική και πολυμέτωπη δομή της πόλης, με το ιστορικό της κέντρο να είναι το κέντρο του νευρικού της συστήματος;

Ισχυρή Ηγεσία – Νέο Μάνατζμεντ

- Ο νέος ρόλος της πόλης – αστερισμός, της πόλης – περιφέρεια απαιτεί **ισχυρή τοπική ηγεσία** σ’ ένα νέο αποκεντρωμένο πλαίσιο. Η ποιότητα της τοπικής διακυβέρνησης έκανε τη διαφορά στη Βαρκελώνη. Ο αρχιτέκτονας της Acebillo λέει ότι “δήμαρχος είναι η πιο δύσκολη δουλειά στον κόσμο”. Χρειαζόμαστε σ’ όλη την Ευρώπη μια νέα γενιά ταλαντούχων, ικανών, αφοσιωμένων δημάρχων, και όχι μεσάζοντες της κεντρικής κυβέρνησης ή του κόμματος. **Ισχυρή ηγεσία και ένα νέο δημόσιο μάνατζμεντ** στην κεντρική και τοπική εξουσία. Φθηνότερα, περισσότερα, καλύτερα, γρηγορότερα! Περισσότερα με τα ίδια λεφτά. Μέγιστη δυνατή απόδοση κάθε δαπάνης. Πληρωμές με βάση τα αποτελέσματα σε ποσότητα και ποιότητα υπηρεσιών για τον πολίτη. Business Plan του Δήμου με ανάλυση κόστους – οφέλους, με τη βέλτιστη δυνατή ποιοτική τοποθέτηση των κεφαλαίων. Ρυθμισμένος ανταγωνισμός και “εσωτερικές αγορές” σε χώρους δημόσιας και κοινωνικής ευθύνης. Συμπράξεις δημόσιου – ιδιωτικού τομέα με σωστή διαχείριση του ρίσκου και εγγυημένες αποδόσεις που θα προσελκύσουν το ενδιαφέρον των επενδυτών και των Funds της ασφαλιστικής αποταμίευσης.

Νέοι τύποι λογοδοσίας και κοινωνικού ελέγχου και μεταβίβαση των πόρων και των αρμοδιοτήτων στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο πληροφόρησης, στην πρώτη γραμμή της εξυπηρέτησης του πολίτη.

Η πολιτική γραφειοκρατία έχει την τάση να συλλαμβάνει την αποκέντρωση της διοίκησης σε πλήρη ασυμμετρία με την οικονομική και κοινωνική δυναμική των πόλεων – περιφερειών, πολλαπλασιάζει τους ενδιάμεσους, ιεραρχικούς κρίκους, αυξάνει την σπατάλη και τη γραφειοκρατία. Η αποκέντρωση πρέπει να είναι μια διπλή και τριπλή διαδικασία που μεταβιβάζει την εξουσία στη δημοτική ηγεσία και απ' αυτήν στους πολίτες. Χωρίς τη ζωντανή εμπλοκή των τοπικών εταίρων, των πολιτών – δημοτών, των πολιτών – χρηστών των δημοτικών υπηρεσιών, των πολιτών – ιδιοκτητών και ενοικιαστών, το νέο δημοτικό μάνατζμεντ θα είναι άσκοπο παιχνίδι με χαρτιά και ντιρεκτίβες. Στη Βαρκελώνη είκοσι και πάνω χρόνια πριν τους Ολυμπιακούς αγώνες υπήρχε ένα πρωτοφανές κίνημα στις γειτονιές της, οι Asocciiones, οι σύνδεσμοι Nou Barris (νέα γειτονιά) που πρωταγωνίστησαν στον αντιφρανκικό αγώνα ενώ ταυτόχρονα γεννήθηκε μια νέα γενιά αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων, διανοούμενων, μια κρίσιμη μάζα δημιουργικών ανθρώπων, αφοσιωμένων στην αναγέννηση της πόλης. Η δική μας εμπειρία είναι πολύ διαφορετική.

“Πόλη φιλική στους πολίτες”, “πόλη φιλική στις δουλειές”, “πόλη – αστερισμός”, “παγκοσμιόπολις”, “επιχειρηματική πόλη”, “ανταγωνιστική πόλη”, “πράσινη πόλη”, όλα αυτά τα σλόγκαν εκφράζουν την επιστροφή των πόλεων στον 21^ο αιώνα σαν νέων πρωταγωνιστών της παγκόσμιας οικονομίας. Αν ζούσε ο Άνταμ Σμιθ αυτή τη φορά ίσως έγραφε το “Ο Πλούτος των Πόλεων” αντί για το “Ο Πλούτος των Εθνών”. “Οι ηλίθιοι μόνο βασίζονται αποκλειστικά στη δική τους εμπειρία”, έλεγε ο Βίσμαρκ. “Εγώ”, τόνιζε ο σιδερένιος καγκελάριος, “εκμεταλλεύομαι την πείρα των άλλων”. Αυτό ακριβώς πρέπει να κάνουμε στην Ελλάδα για τον μετασχηματισμό των πόλεών μας.